

سال آخر دبیرستان بود. برای کنکور آماده می‌شد. یک روز در حین قدردانی از حسن نیت یکی از بستگان نزدیکش که برای او آرزوی موفقیت می‌کرد، متوجه گفتگویی شد که در درونش جریان داشت. او از فرد مقابل تشکر می‌کرد، اما محتوای آنچه در ذهنش می‌گذشت، متفاوت با آن چیزی بود که بر زبان می‌آورد. گفتار درونی او حاکی از ناامیدی و ناباوری نسبت به موفقیت خود بود و شرایط حاکم بر زندگی‌اش را در آن مؤثر می‌دانست.

روزها گذشت، اما او همچنان به آن روز و به آنچه در درونش می‌گذشت، فکر می‌کرد. پیش از این نیز بارها اتفاق افتاده بود که به زبان، چیزی و در دل، چیز دیگری می‌گفت، اما چرا این‌بار، این موضوع تا این حد برایش اهمیت پیدا کرده بود؟ در ذهنش معادله مبهمی در حال شکل‌گیری بود و او چیزی از آن سر در نمی‌آورد. روزهای اول، تلاشش بر تأیید تأثیر شرایط زندگی در آنچه از دست داده و آنچه در آینده از دست خواهد داد، صرف شد و بارها و بارها، شکست‌های خود را مرور کرد و بر آنها تأسف خورد. شاید با این کار در جستجوی مقصری بود تا شکست‌های احتمالی آینده خود را به آن نسبت دهد. اما این دست از تلاش‌ها نیز چیزی از ابهام جاری ذهنش کم نکرد.

موضوع پیش‌آمده، او را بیش از پیش به آنچه در درونش جریان داشت مشغول ساخته بود و وادارش می‌کرد، محتویات ذهنی خود را بارها و بارها مرور کند. ماه‌ها گذشت و در این مدت، کاویدن اندیشه‌هایش به عادت تبدیل شد که به تدریج به تحولی بزرگ در زندگی‌اش انجامید. سرآغاز این تحول اما روزی بود که در جمع دوستانش سرگرم گفت‌وگو بودند که ناگهان یکی از آنان به هوا پرید و فریاد زد: «فکر من بود، فکر خودم بود». با شنیدن این جمله‌ها، واژه‌ها در ذهن او به رقص درآمدند و پی‌درپی تکرار شدند: «فکر من، فکر خودم، من». همه چیز به سرعت اتفاق افتاد و پیش از اینکه او فرصت فکر کردن بیابد، ناگاه درونش از تلاطم باز ایستاد و قفل ذهنش گشوده شد و دورنمای روشنی را در مقابل او نمایان ساخت. اینک در طی مسیری طولانی، که عبور از آن چندان هم آسان نبود، خالق افکارش را یافته بود. خالقی که کسی جز خود او نبود. اما درک این موضوع، یک فهم ساده نبود، بلکه عامل ایجاد دانشی بود که به تحول او منجر شد. رسیدن به این مرحله، چند سال طول کشید. او دانشجوی ترم پنجم بود و حالا دیگر می‌دانست که منشأ بیشتر گرفتاری‌هایش، افکار خودش است و درون‌نگری، تنها کانالی است که از طریق آن به خودشناسی و در نهایت تغییر افکار و رفتارش دست خواهد یافت. از این رو تلاش خود را با تغییر نگرشش نسبت به نقش خود در زندگی آغاز کرد. او که تا آن زمان، نقش چندانی برای خود قائل نبود، باید یاد می‌گرفت که به گفتار درونی‌اش گوش دهد و با تغییر آن، مسئولیت شکست‌ها و پیروزی‌های خود را بپذیرد. البته انجام این کار اصلاً آسان نبود و در این راه، با افت و خیزهای زیادی مواجه شد، اما به تدریج از عهده آن برآمد، تا جایی که امروز وقتی کسی برای او آرزوی موفقیت می‌کند، هم‌زمان با تشکر و قدر دانی از او، آنچه بر زبان ذهنش جاری می‌شود، جمله‌ای نیست جز این که «آینده‌ای موفق را برای خود رقم خواهم زد.»

مقدمه مؤلف

شبنم جلیلی منجیلی

درس اول:	
روان‌شناسی: تعریف و روش مورد مطالعه	۷
درس دوم:	
روان‌شناسی رشد	۳۷
درس سوم:	
احساس، توجه، ادراک	۶۸
درس چهارم:	
حافظه و علل فراموشی	۹۶
درس پنجم:	
تفکر (۱) حل مسئله	۱۱۸
درس ششم:	
تفکر (۲) تصمیم‌گیری	۱۳۸
درس هفتم:	
انگیزه و نگرش	۱۵۳
درس هشتم:	
روان‌شناسی سلامت	۱۷۰
پاسخنامه تشریحی	۱۸۴

درس ۱

روانشناسی: تعریف و روش مورد مطالعه

مقدمه

روانشناسان با پرسش‌های بسیاری مواجه هستند و دغدغه آنان این است که با استفاده از روش‌های علمی، پاسخ‌های دقیق و علمی به این پرسش‌ها بدهند. برخی از این پرسش‌ها عبارت‌اند از:

- ۱- فهم ما از محیط پیرامون چگونه رشد می‌کند؟
- ۲- عوامل مؤثر بر فراموشی چه چیزهایی هستند؟
- ۳- چرا هنگام مطالعه، مدام حواسمان پرت می‌شود؟
- ۴- چرا مطالعه با فاصله زمانی، بهتر از مطالعه بدون فاصله زمانی است؟
- ۵- تماشای برنامه‌های خشونت‌آمیز رسانه‌ها چه تأثیری بر پرخاشگری کودکان دارد؟
- ۶- روش‌های مختلف حل مسئله، چه تأثیری بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دارد؟
- ۷- چرا یک فرد، هنگامی که در جمع قرار می‌گیرد، متفاوت از سایر موقعیت‌ها عمل می‌کند؟
- ۸- افرادی که به طور مکرر و بدون دلیل موجه، به جراحی‌های زیبایی تن می‌دهند، در زیبایی بدنشان نقص دارند یا تصور نادرستی از زیبایی دارند؟

ویژگی‌های روان‌شناختی انسان، نقش مهمی در عملکرد او دارد؛ از این رو، روان‌شناسان تلاش می‌کنند تأثیر ویژگی‌های روان‌شناختی بر عملکرد انسان را به طور دقیق بررسی کنند. برای مثال پیشرفت شغلی افراد فقط به دانش تخصصی آنها مربوط نمی‌شود، بلکه تحت تأثیر ویژگی‌های روان‌شناختی، مثل «ویژگی شخصیتی، قدرت اراده و سخت‌کوشی، میل به پیشرفت، نظم در امور، سبک یادگیری، چگونگی مطالعه، علاقه به کار و سبک تربیتی والدین» قرار دارد که توسط روان‌شناسان مورد بررسی قرار می‌گیرد.

هر فردی می‌تواند به پرسش‌های مطرح شده در حیطه روان‌شناسی پاسخ دهد، اما فقط پاسخ‌های دقیق و معتبر، با ارزش هستند.

ارزیابی اعتبار پاسخ‌های ارائه شده به پرسش‌های روان‌شناسی، با استفاده از دو روش امکان‌پذیر است.

مطالعه روان‌شناسی به ما کمک می‌کند تا با استفاده از دو روش، نسبت به درستی یا نادرستی پاسخ‌های ارائه شده به پرسش‌های روان‌شناسی آگاهی یابیم. (یکی از فوائد مطالعه روان‌شناسی، کسب توانایی برای ارزیابی اعتبار پاسخ ارائه شده به پرسش‌های روان‌شناسی است.)

این دو روش عبارت‌اند از:

- ۱- پاسخ‌ها را با واقعیت‌های تأیید شده در علم روان‌شناسی مطابقت دهیم. اگر این پاسخ‌ها با واقعیت‌های تأیید شده علمی همخوانی داشته باشند، دقیق و معتبر خواهند بود. (پاسخی که با دانش موجود در علم روان‌شناسی همخوانی داشته باشد، دقیق و معتبر است.)
 - ۲- اگر با پاسخی مواجه شویم که دانشی از آن وجود نداشته باشد، باید بتوانیم آن پاسخ را با استفاده از روش‌های علمی، بررسی و صحت آن را تأیید یا رد کنیم. (پاسخی که صحت آن با استفاده از روش‌های علمی تأیید شود، دقیق و معتبر است.)
- افراد غیرمتخصص به پرسش‌های مطرح شده در حوزه روان‌شناسی، پاسخ‌های عامیانه می‌دهند و به تدریج دیدگاه شخصی خود را باور کرده، تبعیت دیگران را می‌طلبند.

فعالیت ۱- کتاب درسی

چند نمونه از باورهای غیرعلمی عبارت‌اند از:

- برخی معتقدند که عدد سیزده نحس است و علت برخی از اتفاقات ناگوار را به آن ربط می‌دهند.
- برخی ادعا می‌کنند که فاصله موجود بین چشم اشخاص یا اندازه گوش آنان، با میزان هوش آنها ارتباط دارد.
- برخی دیگر ادعا می‌کنند که با نگاه کردن در چشمان دیگران، می‌توان افراد نادرست را شناسایی کرد. برای مثال اگر شخصی نتواند به طور ثابت و یکنواخت به چشمان آنها نگاه کند، می‌گویند: «او شخص نادرستی است».
- عده‌ای دیگر با توجه به خصوصیات، تاریخ تولد یا دست خط یک فرد، می‌گویند که ظرفیت عقلی او چقدر است، با چه کسی باید ازدواج کند و یا اینکه برنامه آینده خود را چگونه باید تنظیم کند.

علم چیست؟

- منظور از علم در روان‌شناسی و سایر علوم، علم تجربی است. (علم تجربی، یکی از اقسام علوم بشری است.)
- در علوم تجربی از روش‌ها و ابزارهای دقیق و قابل اندازه‌گیری استفاده می‌شود.
- در علوم تجربی، با کمک مشاهده و سایر روش‌های دقیق و قابل اندازه‌گیری (روش‌های عینی)، رابطه بین پدیده‌های طبیعی بررسی می‌شود.
- دانشمندان برای بررسی روابط بین پدیده‌های طبیعی، از بیان‌های علمی استفاده می‌کنند.
- منظور از واژه «بیان‌های علمی» چیست؟ واژه بیان‌های علمی به مفاهیم علمی مختلف اشاره دارد.

یک بار دیگر ببینیم

موضوع روان‌شناسی علمی چیست؟

بار دیگر تعریف روان‌شناسی را بخوان و بگو در روان‌شناسی علمی، چه مواردی مورد مطالعه قرار می‌گیرد؟ کاملاً درست است. موضوعات مورد بررسی در روان‌شناسی، به طور کلی «رفتار» و «فرایندهای ذهنی» است.

منظور از رفتار و فرایندهای ذهنی چیست؟

رفتار، فعالیت آشکار است که مستقیماً قابل مشاهده است، مثل حرکت چشم‌ها، زمانی که کسی یا چیزی را با چشم خود تعقیب یا ردیابی می‌کنیم. اما آیا فرایندهای ذهنی نیز به طور مستقیم قابل مشاهده هستند؟ بار دیگر توضیحات ارائه شده در مورد فرایندهای ذهنی را بخوان. واژه فرایندهای ذهنی به چه دلیل در تعریف روان‌شناسی لحاظ شد؟
«واژه فرایندهای ذهنی به دلیل عدم مشاهده مستقیم بسیاری از رفتارها و تأکید بر کنش‌های انسانی، در تعریف روان‌شناسی لحاظ شد.» این عبارت بیانگر چیست؟ در این عبارت به دو نکته مهم اشاره شده است:

نکته اول: در روان‌شناسی، بر مطالعه کنش انسانی تأکید می‌شود.

نکته دوم: برخی از رفتارها به طور مستقیم قابل مشاهده هستند که از آنها، به عنوان رفتار آشکار نیز یاد می‌شود. اما برخی از رفتارهای انسان را نمی‌توان به طور مستقیم مشاهده کرد. کدام رفتارها مستقیماً قابل مشاهده نیستند؟ پاسخ این پرسش، فرایندهای ذهنی است. به فرایندهای ذهنی، رفتار نهان نیز می‌گویند.

فرایندهای ذهنی توسط ذهن ما انجام می‌شوند - مثل: تفکر، نگاه کردن به آینده (یعنی اندیشیدن در مورد آینده)، تصمیم‌گیری، نگه‌داری اطلاعات در حافظه، ادراک کردن، توجه کردن، تجسم کردن، تخیل کردن، احساس خوشایند و احساس درد داشتن - به همین دلیل، ما نمی‌توانیم آنها را به طور مستقیم مشاهده کنیم؛ اما از طریق روش‌های غیر مستقیم مثل گزارش یک فرد از انجام این اعمال در ذهن خود، یا از طریق بررسی‌های روان‌شناختی می‌توانیم به آنها دسترسی داشته باشیم.

با توجه به مطالبی که تا اینجا گفته شد، می‌توانیم نتیجه بگیریم که:

* منظور از رفتار (رفتار آشکار)، رفتار قابل مشاهده مستقیم است.

* منظور از فرایندهای ذهنی (شناخت یا رفتار نهان)، رفتار قابل مشاهده غیر مستقیم است.

بار دیگر، مطالب مربوط به مبحث تعریف روان‌شناسی را بخوان و به این پرسش پاسخ بده که «اگر گفته شود، مطالعه رفتار قابل مشاهده مستقیم، به انسان محدود نمی‌شود، بلکه همه موجودات را شامل می‌شود، آیا جمله درستی بیان شده است؟»، «اگر گفته شود که مطالعه رفتار قابل مشاهده غیر مستقیم، تنها در ارتباط با انسان مورد بررسی قرار می‌گیرد، چطور؟»

شناخت چیست؟

- روان‌شناسی نوین، در تبیین موضوعات مورد مطالعه، با واژه **شناخت** بسیار سروکار دارد.
- مطابق با آنچه که در شکل نشان داده شده است، پس از شکل‌گیری احساس، سطوح مختلف شناخت در طی یک سلسله مراتب شکل می‌گیرد. یعنی به ترتیب، توجه، ادراک، حافظه و تفکر شکل می‌گیرد.
- همان‌طور که در شکل زیر مشاهده می‌شود، از توجه تا تصمیم‌گیری، شناخت نامیده می‌شود.

مراحل مهم رشد در فراخای زندگی

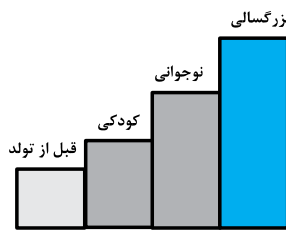
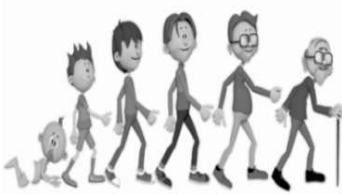
- تغییرات رشد، هم به صورت **پیوسته** رخ می‌دهد و هم به صورت **مرحله‌ای**.
- منظور از رشد پیوسته و رشد مرحله‌ای چیست؟

تغییرات رشد مرحله‌ای	تغییرات رشد پیوسته
«منظور از رشد مرحله‌ای، تغییرات کیفی و اساسی در رشد است که به‌طور ناگهانی اتفاق می‌افتد.» (فرد ویژگی‌هایی را کسب می‌کند که در دوره رشد قبلی خود، فاقد آن بوده است.) (موجب ایجاد تغییرات جدید می‌شود).	«منظور از رشد پیوسته، تغییرات کمی، یعنی تغییر در اندازه، تعداد و مقدار است که به تدریج اتفاق می‌افتد و موجب افزایش یا کاهش یک ویژگی در فرد می‌شود.»
نمونه‌هایی از رشد مرحله‌ای عبارت است از: «تغییر در برداشته‌های فرد از دوست و دوست‌یابی در سنین بالاتر» «تغییر در راهبردهای حل مسئله» «رشد دستگاه تولید مثل در دوره نوجوانی» «شکل‌گیری تفکر فرضی در دوره نوجوانی» (تغییر نحوه تفکر)	نمونه‌هایی از رشد پیوسته عبارت است از: «تغییر در تعداد دوستان و افرادی که فرد می‌شناسد.» «تغییر در تعداد مسائلی که فرد می‌تواند حل کند.» «تغییر در اندازه قد یا وزن» «تغییر در تعداد لغاتی که کودک بیان می‌کند.»

آزمایشی که در ادامه مطرح شده است، به درک تفاوت رشد پیوسته و رشد مرحله‌ای کمک خواهد کرد.
"در این آزمایش، پانزده تصویر را انتخاب می‌کنیم، به گونه‌ای که پنج تصویر، از انواع لوازم خانگی، پنج تصویر دیگر، از تصاویر خوراکی‌ها و پنج تصویر آخر، تصویر اسباب بازی باشد. این تصاویر را به‌طور جداگانه به دو کودک پنج و ده ساله نشان می‌دهیم و بعد از یکی دو دقیقه از آنها می‌خواهیم که تصاویر را به یاد بیاورند. مطابق با آنچه انتظار می‌رود، کودک بزرگتر تعداد بیشتری از تصاویر را به یاد می‌آورد. این بدین معنی است که ظرفیت حافظه کودک با افزایش سن او، بیشتر می‌شود.
آیا افزایش ظرفیت حافظه کودک، رشد پیوسته است، یا رشد مرحله‌ای؟ همانطور که در جدول به آن اشاره شد، افزایش و کاهش یک ویژگی، به تغییرات کمی اشاره دارد که به تدریج اتفاق می‌افتد؛ در نتیجه، رشد پیوسته محسوب می‌شود.

حال اگر به پاسخ‌های هریک از این دو کودک دقت کنیم، مشاهده خواهیم کرد که کودک کوچکتر، تصاویر را به صورت پراکنده به یاد می‌آورد، اما کودک بزرگتر، تصاویر را به شکل طبقه‌بندی شده به یاد می‌آورد. یعنی برای مثال، ابتدا تصاویر خوراکی‌ها، سپس اسباب بازی و در آخر، لوازم خانگی را به یاد می‌آورد. زیرا او، برخلاف کودک پنج ساله، توانایی طبقه‌بندی اشیاء را در ذهن خود کسب کرده است. یعنی در به کارگیری راهبردهای حافظه برای به یاد آوردن تصاویر، تفاوت اساسی با کودک پنج ساله دارد.
رشد مرحله‌ای به تغییراتی اشاره دارد که در مراحل قبلی رشد وجود نداشته، اما در مرحله جدید بروز کرده و موجب تفاوت اساسی و کیفی رشد فرد نسبت به مراحل قبلی رشد او شده است. پس در این جمله که گفته می‌شود: «رشد کودک دبستانی که توانایی طبقه‌بندی اشیاء را به‌طور ذهنی کسب کرده است، نسبت به رشد او در مرحله پیش‌دبستانی، تفاوت اساسی و کیفی دارد»، به رشد مرحله‌ای اشاره شده است.

- ویژگی‌های مربوط به رشد انسان را به دلیل **پیوستگی رشد**، به راحتی نمی‌توان به مراحل مشخص تقسیم کرد. (منظور از این جمله این نیست که امکان تقسیم رشد انسان به مراحل مشخص، وجود ندارد.)

- امروزه اکثر روان‌شناسان رشد به **رشد مرحله‌ای** اعتقاد دارند. بر همین اساس، ابعاد مختلف رشد در طول زندگی (فراخای زندگی) را به مراحل مختلف تقسیم کرده‌اند.
- براساس رشد مرحله‌ای، رشد انسان مانند آنچه در شکل روبه‌رو نشان داده شده، شبیه به بالا رفتن از پلکان است.

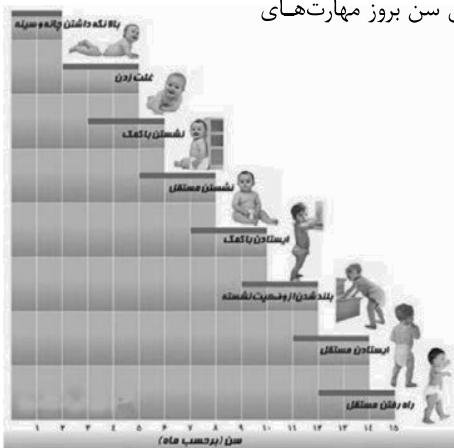
تقسیم‌بندی عمر انسان به دوره‌های مختلف

- عمر انسان، بعد از تولد به سه دوره تقسیم می‌شود که عبارت است از:
 - * دوره کودکی که شامل سه مرحله است: ۱- طفولیت، ۲- کودکی اول (قبل از دبستان)، ۳- کودکی دوم (دبستان)
 - * دوره نوجوانی که بین دوره کودکی و دوره بزرگسالی است.
 - * دوره بزرگسالی که شامل سه مرحله است: ۱- جوانی (بزرگسالی اول)، ۲- میان‌سالی (بزرگسالی دوم)، ۳- پیری

دامنه زندگی	دوره زندگی
دو سال اول زندگی	۱- طفولیت
۲ تا ۷ سالگی	۲- کودکی اول (قبل از دبستان)
۷ تا ۱۲ سالگی (۷ سالگی تا شروع بلوغ جنسی)	۳- کودکی دوم (دبستان)
۱۲ تا ۲۰ سالگی	۴- نوجوانی
۲۰ تا ۴۰ سالگی	۵- جوانی (بزرگسالی اول)
۴۰ تا ۶۵ سالگی	۶- میان‌سالی (بزرگسالی دوم)
۶۵ سالگی به بالا	۷- پیری

در جدول روبه‌رو به مراحل رشد انسان اشاره شده است. (همان‌طور که می‌دانیم، رشد انسان از زمان انعقاد نطفه مورد بررسی قرار می‌گیرد. یعنی، رشد قبل از تولد نیز یکی از مراحل رشد است؛ اما این مرحله در کتاب درسی، از این جدول حذف شده و در آن، به مراحل رشد پس از تولد پرداخته شده است.)

رشد حرکتی کودک از تولد تا ۱۵ ماهگی مطابق با جدول زیر است. (در این جدول، میانگین سن بروز مهارت‌های حرکتی بیان شده است.)

سن تقریبی کودک	مهارت حرکتی
۲ ماهگی	بالا نگه داشتن چانه و سینه
۵ ماهگی	غلت زدن
۶ ماهگی	نشستن با کمک
۸ ماهگی	نشستن مستقل
۱۰ ماهگی	ایستادن با کمک
۱۲ ماهگی	بلند شدن از وضعیت نشسته، با کمک
۱۴ ماهگی	ایستادن مستقل
۱۵ ماهگی	راه رفتن مستقل

دقت کنید

کودک در ابتدا می‌تواند حرکات درشت را انجام دهد و سپس، قادر به انجام حرکات ظریف خواهد بود.

منظور از حرکات درشت و حرکات ظریف چیست؟

حرکات درشت	حرکات ظریف
حرکات درشت، حرکتی است که توسط ماهیچه‌های بزرگ مثل ماهیچه‌های ران و ساق پا یا بازو و ساعد دست انجام می‌شود.	حرکات ظریف، حرکتی است که توسط ماهیچه‌های کوچک مثل ماهیچه‌های انگشتان دست و پا انجام می‌شود.
برخی از حرکات درشت عبارت‌اند از: «بالا نگه داشتن چانه و سینه، غلت زدن، خزیدن، ورجه ورجه کردن و سینه‌خیز و چهار دست و پا رفتن» «نشستن، ایستادن، دویدن، راه رفتن، لگد زدن و پریدن از مانع» «روی یک پا ایستادن و لی لی کردن» «بالا و پایین رفتن از پله یا وسایلی مثل صندلی افراد بزرگسال» «لگد زدن به توپ بزرگی که به شکل ثابت روی زمین قرار دارد.» «چمباتمه زدن و ناگهان به حالت ایستاده درآمدن» «سه‌چرخه و دوچرخه سواری کردن» «پرتاب کردن و گرفتن توپ» «شنا کردن، شمشیربازی و فوتبال و اسکیت بازی کردن» «بالا رفتن از طناب و آویزان شدن از میله افقی و تاب خوردن»	برخی از حرکات ظریف عبارت‌اند از: «استفاده از قاشق و چنگال برای غذا خوردن» «در دست گرفتن فنجان» (گرفتن اشیاء با پنجه) «بستن دکمه و بند کفش و باز و بسته کردن زیپ لباس» «درست کردن یک برج با استفاده از چند مکعب» «چیدن پازل و بازی کردن با خمیر بازی» «استفاده از مداد برای نوشتن و کشیدن اشکال مختلف» «به نخ کشیدن مهره‌ها و پیچیدن نخ دور قرقره» «چرخاندن دستگیره و قفل در و پیچاندن و باز کردن در بطری» «مسواک زدن دندان‌ها و شانه کردن موها» «استفاده کردن از ابزارهایی مثل سوزن و قیچی» «قرار دادن کاغذ تا شده، در یک پاکت»

رشد شناختی در دوره کودکی (تولد تا ۱۲ سالگی)

رشد شناختی به رشد توانایی‌های مرتبط با فرایندهایی مثل توجه، ادراک، حافظه، استدلال، قضاوت، حل مسئله، تصمیم‌گیری، و توانایی‌های زبانی کودک اطلاق می‌شود. برای مثال:

- واکنش کودک برای برداشتن شیشه شیر، زمانی که ما آن را جلوی چشم او پشت سرمان پنهان می‌کنیم، در حیطه رشد شناختی بررسی می‌شود.
- اگر شیشه شیر کودک شش ماهه را جلوی چشم او، پشت سرمان پنهان کنیم، او به دنبال شیشه شیر نمی‌گردد، چون نمی‌تواند این موضوع را درک کند که شیشه شیر هنوز وجود دارد و در جایی قرار گرفته که قابل دیدن نیست. علت این امر این است که او هنوز نمی‌تواند اطلاعات مربوط به اشیاء را به حافظه خود بسپارد و از این اطلاعات برای حل مسئله (پیدا کردن شیشه شیر) استفاده کند.

پرسش: چرا کودکان در دوره پیش از دبستان، هدایای بزرگ کم ارزش را به هدایای کوچک با ارزش ترجیح می‌دهند؟

پاسخ: زیرا کودکان پیش‌دستانی تحت تأثیر ویژگی‌های ظاهری اشیاء قرار می‌گیرند؛ یعنی، پردازش آنها از نوع ادراکی است. (پردازش اطلاعات در حیطه شناختی بررسی می‌شود.)

درس ۲

پرستش‌های چهارگزینه‌ای

تعریف روان‌شناسی رشد

۱۸۵. پاسخ این پرسش که «آیا به مدرسه رفتن و تحصیل کردن به آمادگی نیاز دارد؟» در کدام شاخه از روان‌شناسی بررسی می‌شود؟ (مفهومی)

- ۱) تربیتی ۲) سلامت ۳) رشد ۴) شناختی

۱۸۶. شناسایی و پیش‌بینی تغییراتی که افراد در طول زندگی خود با آن مواجه هستند، مورد توجه کدام گروه از روان‌شناسان است؟ (کنکاشی)

- ۱) رشد ۲) تربیتی ۳) بالینی ۴) شناختی

۱۸۷. کدام پرسش توسط روان‌شناسان رشد، مورد بررسی قرار نمی‌گیرد؟ (تذکیبی)

- ۱) آیا می‌توان پیش‌بینی کرد که جنین در آینده چه ویژگی‌هایی خواهد داشت؟
۲) افراد یک خانواده خاص، چه شباهت‌ها یا تفاوت‌هایی با یکدیگر دارند؟
۳) آیا تغییراتی که در طول زندگی رخ می‌دهد، قابل پیش‌بینی است؟
۴) ویژگی‌های روان‌شناختی چه تأثیری بر سلامت جسمانی دارد؟

۱۸۸. تغییرات رشد انسان، در چه مقطعی از زندگی مورد بررسی قرار می‌گیرد؟ (مافظه‌ای)

- ۱) از زمان تولد تا هنگام مرگ ۲) از زمان انعقاد نطفه تا پایان دوره نوجوانی
۳) از زمان انعقاد نطفه تا هنگام مرگ ۴) از زمان تولد تا دوره سالمندی

۱۸۹. علت تفکیک حیطه‌های مختلف رشد از یکدیگر، کدام است؟ (کنکاشی)

- ۱) عدم توافق متخصصان رشد در مورد میزان تأثیر جنبه‌های مختلف رشد بر میزان تغییرات
۲) پیچیدگی انسان و در نتیجه، وجود پاسخ‌های متفاوت در برابر محرک‌های مشابه
۳) عدم توافق روان‌شناسان رشد در بررسی تمام جنبه‌های رشد انسان
۴) شناخت دقیق‌تر تغییرات رشد در طول دوره زندگی انسان

۱۹۰. «انجام فعالیت‌های نوع‌دوستانه» و «رقابت و همکاری» به ترتیب در کدام حیطه‌های رشد مورد بررسی قرار می‌گیرد؟ (مفهومی)

- ۱) اجتماعی - شناختی ۲) اخلاقی - شناختی ۳) اجتماعی - هیجانی ۴) اخلاقی - اجتماعی

۱۹۱. «استقلال یافتن» و «تخاذ تصمیم‌های مهم»، به ترتیب در حیطه‌های و مورد بررسی قرار می‌گیرد؟ (مفهومی)

- ۱) هیجانی - اخلاقی ۲) اجتماعی - شناختی ۳) اجتماعی - هیجانی ۴) اخلاقی - شناختی

۱۹۲. «روابط با همسالان»، «کم‌حاصله بودن» و «حل مسئله»، به ترتیب در کدام حیطه از رشد مورد بررسی قرار می‌گیرد؟ (مفهومی)

- ۱) اجتماعی - هیجانی - شناختی ۲) اجتماعی - شناختی - هیجانی
۳) شناختی - اخلاقی - شناختی ۴) اخلاقی - هیجانی - شناختی

۱۹۳. «هوش و خلاقیت»، «رفتار عادلانه» و «پردازش اطلاعات»، به ترتیب در کدام جنبه رشد مورد مطالعه قرار می‌گیرد؟ (مفهومی)

- ۱) اجتماعی - اخلاقی - شناختی ۲) هیجانی - اخلاقی - شناختی
۳) شناختی - اخلاقی - شناختی ۴) اجتماعی - شناختی - هیجانی

۱۹۴. کدام یک از موارد به ترتیب، مربوط به جنبه‌های اخلاقی، جسمانی و هیجانی رشد است؟ (کنکاشی)

- ۱) استقلال یافتن - رشد ماهیچه‌ها - کم‌حاصله بودن ۲) یادگیری مفهوم عدالت - خلق و خو - تصمیم‌گیری
۳) رعایت حقوق دیگران - رشد ابعاد بدن - ابراز خشم ۴) رعایت قوانین - افزایش وزن بدن - فکر کردن به مسائل

عوامل مؤثر بر رشد

۱۹۵. کدام عبارت در ارتباط با عوامل مؤثر بر بروز توانایی‌های شناختی انسان درست است؟ (مفهومی)

- ۱) صرفاً از طریق آموزش و تمرین شکل می‌گیرد. ۲) تنها تحت تأثیر عوامل زیست‌شناختی مغز قرار دارد.
۳) معلول عوامل محیطی و عوامل وراثتی است. ۴) امری وراثتی است که در افراد مختلف، متفاوت است.

۱۹۶. روان‌شناسان رشد، تفاوت‌های رشد افراد مختلف را تحت تأثیر کدام عامل مورد بررسی قرار می‌دهند؟ (مفهومی)

- ۱) عواملی که در بیرون از فرد وجود دارد و بر توانایی‌های او تأثیر می‌گذارد.
۲) عوامل محیطی و واحدهای وراثتی که از والدین به فرزندان منتقل می‌شود.
۳) خصوصیات ثابتی که در ابتدای تشکیل نطفه به دست می‌آید.
۴) عوامل مؤثر در ایجاد صفاتی که از قبل در افراد نهفته است.

۱۹۷. «در صورتی که خصوصیت بلند قد بودن یک فرد را به عنوان ویژگی ثابتی در نظر بگیریم که از ابتدای تشکیل نطفه، به وجود آمده است» و «در صورتی که تغذیه و ورزش مناسب را عامل بلند قد بودن یک فرد بدانیم»، به ترتیب، بر کدام عامل مؤثر بر ویژگی‌های رشد تأکید داشته‌ایم؟ (مفهومی)

- ۱) وراثت - محیط ۲) وراثت - وراثت ۳) محیط - وراثت ۴) محیط - محیط

عوامل وراثتی و عوامل محیطی

۲۱۰. کدام عبارت در ارتباط با دوقلوهای یکسان نادرست است؟
 ۱ دارای جنسیت مشابه هستند. ۲ در نتیجه رها شدن دو تخمک به وجود می‌آیند.
 ۳ از برنامه رشد طبیعی یکسان برخوردارند. ۴ ظاهر و رفتار آنان در بیشتر مواقع قابل تشخیص نیست.
 (مافظه‌ای)
۲۱۱. اینکه همه انسان‌ها در برخی از ویژگی‌ها به هم شباهت دارند، نشان‌دهنده این مطلب است که:
 ۱ همه انسان‌ها تجربیات یکسانی را از محیط کسب می‌کنند.
 ۲ محیط به اندازه مساوی بر ویژگی‌های افراد مختلف تأثیر می‌گذارد.
 ۳ شباهت انسان‌ها بر اساس برنامه رشد طبیعی آنها قابل توضیح است.
 ۴ شباهت همه انسان‌ها در برخی از ویژگی‌ها، تحت تأثیر وراثت و محیط آنان قرار دارد.
 (مفهومی)
۲۱۲. اینکه انسان‌های مختلف در جنبه‌های بسیاری از رشد شبیه به هم هستند، نشانگر چیست؟
 ۱ غریزه ۲ وراثت ۳ یادگیری ۴ استعداد
 (سراسری خارج از کشور- ۹۲)
۲۱۳. کودکی که به فرزندخواندگی پذیرفته شده‌است، شباهت زیادی با والدین اصلی خود دارد. شباهت این کودک به والدینش، بیانگر چیست؟
 ۱ عواملی در بیرون از افراد، در شباهت آنها تأثیر می‌گذارد.
 ۲ عوامل وراثتی و محیطی در شباهت کودک با والدینش تأثیر دارد.
 ۳ نقش وراثت باید به عنوان عامل مهم در شباهت آنها مورد توجه قرار گیرد.
 ۴ عدم سازگاری کودک با خانواده جدید، شباهت او را به والدین اصلی‌اش نمایان می‌سازد.
 (مفهومی)
۲۱۴. در هفته اول بدو تولد، وجود چه صفاتی در تشخیص شباهت ظاهری نوزاد به اعضای خانواده نقش دارند؟
 ۱ صفاتی که در بدو تولد نوزاد بروز می‌کنند. ۲ صفاتی که بروز آنها به آموزش و شرایط خاص نیاز دارد.
 ۳ صفاتی که برنامه رشد طبیعی در بروز آنها نقش ندارد. ۴ صفاتی که سن بروز آنها از بدو تولد قابل تشخیص نیست.
 (کنکاش)
۲۱۵. جمله «همه کودکان هنگام تولد دارای بازتاب‌های ارثی هستند»، بیانگر چیست؟
 ۱ بازتاب‌های ارثی کودک تحت تأثیر محیط و برنامه ژنتیکی ایجاد شده است.
 ۲ برنامه رشد طبیعی و منظم ژنتیکی، نقشی در ایجاد بازتاب‌ها ندارند.
 ۳ یادگیری و کسب تجربه در ایجاد بازتاب‌ها مؤثر است.
 ۴ بازتاب‌ها، تحت تأثیر عوامل وراثتی به وجود آمده‌اند.
 (مفهومی)
۲۱۶. ویژگی تغییراتی که در تعریف «رسش» به آن اشاره شده است، چیست؟
 ۱ مبتنی بر برنامه رشد طبیعی و منظم است- نشان‌دهنده تأثیر وراثت در برنامه طبیعی رشد انسان است.
 ۲ مبتنی بر برنامه رشد طبیعی و منظم است- فرایندی است که با تمرین و آموزش بسیار به دست می‌آید.
 ۳ مبتنی بر تجارب رفتاری، شناختی است- نشان‌دهنده تأثیر وراثت در برنامه طبیعی رشد انسان است.
 ۴ مبتنی بر تجارب رفتاری، شناختی است- فرایندی است که با تمرین و آموزش بسیار به دست می‌آید.
 (سراسری- ۹۵ با کمی تغییر)
۲۱۷. رفتارهای وابسته به آمادگی زیستی را چه می‌نامند؟
 ۱ وراثت ۲ پختگی ۳ عامل زیستی ۴ برنامه رشد طبیعی
 (مافظه‌ای)
۲۱۸. پختگی مبتنی بر چیست؟
 ۱ آمادگی زیستی که از طریق رویدادهای محیطی به دست می‌آید.
 ۲ رفتارهای ارثی که وابسته به آمادگی زیستی است.
 ۳ برنامه نمو ژنتیکی که از والدین به ارث می‌رسد.
 ۴ فرایندی که در اثر تجربه به وجود می‌آید.
 (کنکاش)
۲۱۹. اینکه همه کودکان از لحاظ رشد جسمانی، به طور میانگین در ۱۵ ماهگی بدون کمک قادر به راه رفتن هستند، به این معنی است که
 ۱ محیط می‌تواند رشد ظرفیت و توان ژنتیکی در یک حوزه خاص را نمایان سازد.
 ۲ آدمی براساس فرایند رسش، برخی خصوصیات را از دوره جنینی تا هنگام مرگ نشان می‌دهد.
 ۳ ماهیت رشد با توجه به عوامل وراثتی و محیطی و نحوه تعامل آنها با یکدیگر قابل توضیح است.
 ۴ جنبه‌های مختلف توان ژنتیکی انسان‌ها، تا حد زیادی وابسته به محیطی است که در آن زندگی می‌کنند.
 (مفهومی)
۲۲۰. اینکه کودکان در هشت ماهگی، بدون کمک می‌توانند بنشینند، بیانگر این است که
 ۱ وراثت ایجاد کننده صفاتی است که موجب تفاوت افراد از یکدیگر می‌شود.
 ۲ هدفی که کودک دارد، مهم‌ترین عامل موفقیت او در کسب این توانایی است.
 ۳ وجود محیط فیزیکی تحریک‌کننده، عمیق‌ترین تأثیر را بر بروز توانایی‌های انسان دارد.
 ۴ آدمی با توجه به برنامه رشد طبیعی، برخی از خصوصیات را در رشد خود نشان می‌دهد.
 (مفهومی)

- ۱ تأثیر رشد اخلاقی بر نوع تصمیم‌گیری فرد در رفتار را مورد تأیید قرار می‌دهد.
- ۲ به افزایش زمینه‌های رشد اخلاقی، تحت تأثیر رشد اجتماعی اشاره دارد.
- ۳ به تأثیر رشد شناختی بر افزایش زمینه‌های رشد اخلاقی اشاره دارد.
- ۴ تأثیر رشد اجتماعی بر رشد شناختی را مورد تأیید قرار می‌دهد.

۳۷۷. رشد سریع در حیطة به قضاوت بهتر و واکنش دقیق‌تر فرد درباره مسائل اخلاقی و ارزشی می‌انجامد. (کنکاشی)

- ۱ اجتماعی
- ۲ هیجانی
- ۳ شناختی
- ۴ جسمانی

۳۷۸. افزایش سرعت رشد شناختی، در کدام دوره از رشد موجب بهتر شدن قضاوت‌های فرد در مورد مسائل اخلاقی و دینی می‌شود؟ (مافظه‌ای)

- ۱ بزرگسالی
- ۲ جوانی و بزرگسالی
- ۳ کودکی و نوجوانی
- ۴ نوجوانی و جوانی

۳۷۹. شناخت و تعریف نوجوان از هویت خویش مستلزم چیست؟ (مافظه‌ای)

- ۱ متفاوت بودن ویژگی‌های فردی و ویژگی‌های ایده‌آل
- ۲ مطالعه و تجربه نقش‌ها، ارزش‌ها و ایده‌آل‌های مختلف
- ۳ ایجاد تغییرات گسترده فیزیولوژیکی و هورمونی
- ۴ نسبت دادن ویژگی‌های دینی، ارزشی و اخلاقی به خود

۳۸۰. نسبت دادن ویژگی‌های اخلاقی، ارزشی و دینی به خویشتن، (کنکاشی)

- ۱ یکی از تکالیف اصلی رشد در دوره نوجوانی است.
- ۲ موجب افزایش فاصله خود آرمانی از خود واقعی می‌شود.
- ۳ به تبدیل شناخت‌ها به باورها و عقاید منجر می‌شود.
- ۴ به رشد سریع شناختی در دوره نوجوانی می‌انجامد.

۳۸۱. کدام عبارت به رشد اخلاقی در دوره نوجوانی اشاره ندارد؟ (مفهومی)

- ۱ من فردی صادق و مهربان هستم.
- ۲ آدم دیندار و انسان دوست هستم.
- ۳ به استقلال یافتن از والدینم و خودمختاری تمایل دارم.
- ۴ تنها به مصالح خودم اهمیت می‌دهم و مسائل دیگران به من مربوط نیست.

۳۸۲. کدام عبارت نادرست است؟ (تکبیتی)

- ۱ در بسیاری از موارد صرف داشتن شناخت، به رفتار اخلاقی منجر نمی‌شود.
- ۲ شکل‌گیری هویت اخلاقی فرد، بر نوع تصمیم‌گیری در رفتار او تأثیر می‌گذارد.
- ۳ برای دستیابی به رشد اخلاقی، شناخت فرد باید به باورها و ارزش‌های او تبدیل شود.
- ۴ برای شکل‌گیری رفتار اخلاقی، کافی است که فرد نسبت به آن رفتار شناخت داشته باشد.

۳۸۳. فردی که می‌داند، مسواک زدن موجب سلامتی دندان‌هایش می‌شود اما در این امر سهل‌انگاری می‌کند، (تکبیتی)

- ۱ در تبدیل شناخت خود به عقاید و ارزش‌ها با مشکل مواجه است.
- ۲ به شناخت کافی نسبت به عمل مسواک زدن، دست نیافته است.
- ۳ قادر به برقراری ارتباط میان خود واقعی و خود آرمانی نیست.
- ۴ ارتباطی میان رفتار و شکل‌گیری هویت اخلاقی او وجود ندارد.

خود آرمانی و رؤیاپردازی در دوره نوجوانی

۳۸۴. «عملکرد تحصیلی متوسط»، «علاقه به کارهای هنری» و «داشتن تمایل زیاد برای تبدیل شدن به یک هنرمند معروف»، به ترتیب، کدام یک از

خودهای یک فرد را می‌سازند؟ (مفهومی)

- ۱ واقعی - آرمانی - آرمانی
- ۲ آرمانی - واقعی - آرمانی
- ۳ واقعی - واقعی - آرمانی
- ۴ واقعی - آرمانی - واقعی

۳۸۵. ویژگی‌های فردی و ایده‌آل‌هایی که فرد برای خود در نظر می‌گیرد، به ترتیب، و او را شکل می‌دهد. (مافظه‌ای)

- ۱ خود آرمانی - خود واقعی
- ۲ خود واقعی - خود آرمانی
- ۳ خود واقعی - خود اخلاقی
- ۴ خود اخلاقی - خود واقعی

۳۸۶. رؤیاپردازی در دوره نوجوانی، امری غیرطبیعی و استفاده مکرر از آن موجب می‌شود. (مافظه‌ای)

- ۱ است - ایجاد سردرگمی و شکل‌گیری هویتی با ثبات در نوجوان
- ۲ نیست - ایجاد سردرگمی و شکل‌گیری هویتی با ثبات در نوجوان
- ۳ است - کاهش فعالیت نوجوان در دنیای واقعی و به خطر افتادن سلامت روانی او
- ۴ نیست - کاهش فعالیت نوجوان در دنیای واقعی و به خطر افتادن سلامت روانی او

ياسخ نامه تشریحی

۸. **گزینه ۳** صحت پاسخ‌های ارائه شده به پرسش‌های روان‌شناسی با استفاده از دو روش قابل بررسی است. ۱- بررسی همخوانی پاسخ‌ها با واقعیت‌های تأیید شده علمی و ۲- بررسی پاسخ‌ها با استفاده از روش علمی.

۹. **گزینه ۴** منظور از واقعیت‌های تأیید شده علمی، دانش علمی موجود در مورد پاسخ ارائه شده است که اگر چنین دانشی وجود نداشته باشد، برای تأیید صحت پاسخ ارائه شده باید از روش علمی، یعنی روش‌های عینی و قابل اندازه‌گیری، استفاده کنیم و درستی یا نادرستی پاسخ مورد نظر را به صورت علمی، مورد بررسی قرار دهیم.

۱۰. **گزینه ۲** واقعیت‌های تأیید شده علم روان‌شناسی، نظر صاحب‌نظران و دانش و تجربه شخصی که در گزینه‌های «۱»، «۳» و «۴» به آنها اشاره شده، وابسته به دانشی است که از قبل وجود دارد، اما در سؤال گفته شده که دانشی از پاسخ ارائه شده، وجود ندارد؛ پس گزینه‌های «۱»، «۳» و «۴» نمی‌توانند پاسخ درست باشند. اما ما می‌دانیم که اگر دانشی از پاسخ ارائه شده به پرسش‌های علمی وجود نداشته باشد، باید با استفاده از روش علمی بررسی شود تا صحت آن روشن شود.

۱۱. **گزینه ۴** پاسخ‌های ارائه شده از سوی افراد غیر متخصص، عامیانه و منطبق بر دیدگاه شخصی است، پس با واقعیت‌های تأیید شده علمی مطابقت ندارد و بررسی صحت آنها با استفاده از روش‌های علمی امکان‌پذیر نیست. علاوه بر اینها، از آنجا که این پاسخ‌ها منطبق بر دانش و تخصص نیستند، لزوماً بر اهمیت تأثیر ویژگی‌های روان‌شناختی در عملکرد انسان تأکید ندارند.

۱۲. **گزینه ۳** روان‌شناسی علمی، شاخه‌ای از علم تجربی است.

۱۳. **گزینه ۲** منظور از علم در روان‌شناسی، علم تجربی است که در آن، از روش‌های عینی (قابل مشاهده و قابل اندازه‌گیری) استفاده می‌شود.

۱۴. **گزینه ۴** گزینه «۱» نادرست است؛ چون ویژگی علوم تجربی، برقراری رابطه بین پدیده‌ها نیست، بلکه در این علم، رابطه بین پدیده‌ها به‌طور دقیق و عینی مورد بررسی قرار می‌گیرد. گزینه‌های «۲» و «۳» نیز نادرست هستند؛ چون دانشمندان علوم تجربی درصدد اثبات نظریه یا رابطه بین پدیده‌ها نیستند.

۱۵. **گزینه ۱** در گزینه‌های «۱»، «۲»، «۳» و «۴»، به ترتیب، به قانون، نظریه و فرضیه علمی اشاره شده است که هر یک از آنها، جزء بیان‌های علمی هستند؛ اما در گزینه «۱» به مفهومی غیر از بیان‌های علمی اشاره شده است.

۱۶. **گزینه ۱** منظور از مفاهیم علمی که در پژوهش‌های علمی مطرح می‌شوند، بیان‌های علمی است که به ترتیب عبارت‌اند از: مسئله، فرضیه، قانون و نظریه.

۱۷. **گزینه ۳** پژوهش علمی با طرح مسئله آغاز می‌شود؛ پس از آن، فرضیه مطرح می‌شود؛ سپس، اطلاعات جمع‌آوری و پدیده‌ها مورد بررسی قرار می‌گیرند و تأیید تجربی نتایج به‌دست‌آمده، فرضیه را به قانون تبدیل می‌کند.

۱۸. **گزینه ۴** با مشاهده گزینه‌ها متوجه می‌شویم که یکی از بیان‌های علمی مورد پرسش است. در این سؤال به دو ویژگی بیان علمی مورد پرسش اشاره شده که عبارت است از: ۱- روابط بین پدیده‌ها را بیان می‌کند. ۲- آزمون نشده است. گزینه «۱» نادرست است؛ چون در توصیف یک پدیده، رابطه آن با پدیده‌های دیگر بیان نمی‌شود. گزینه‌های «۲» و «۳» نیز نادرست هستند؛ چون قانون، فرضیه‌ای است که آزمون شده و مورد تأیید قرار گرفته است و نظریه نیز متشکل از چند قانون است. اما فرضیه، یک مفهوم علمی است که رابطه بین پدیده‌ها را بیان می‌کند و یک بیان آزمون نشده است که باید مورد آزمون قرار بگیرد تا درستی یا نادرستی آن روشن شود.

درس ۱

۱. **گزینه ۴** با نگاه کردن به گزینه‌ها ممکن است به این نتیجه برسیم که در تمام موارد، به رفتار، فرایندهای ذهنی و اختلال‌هایی اشاره شده که در روان‌شناسی مورد بررسی قرار می‌گیرند، اما باید به این نکته دقت داشته باشیم که در علم روان‌شناسی به پدیده‌ها و ناپیداها و درست و نادرست، پرداخته نمی‌شود؛ بلکه رابطه بین پدیده‌ها بررسی می‌شود. پدیده‌ها، ناپیداها، درست و نادرست، مواردی هستند که در علم اخلاق به آنها پرداخته می‌شود.

۲. **گزینه ۳** ابهام‌زدایی از واژه روان و رفتار، اثبات اندیشه‌خوانی و آگاهی مختصر واقعیت‌های بنیادین علمی، برداشت‌های نادرست از روان‌شناسی است. روان‌شناسان مانند سایر متخصصین حوزه‌های علمی، برای ارائه پاسخ‌های دقیق و علمی به پرسش‌های مطرح شده در حوزه تخصصی خود تلاش می‌کنند.

۳. **گزینه ۱** در این سؤال به تأثیر عواملی مثل علاقه به کار، قدرت اراده و ... بر پیشرفت تحصیلی افراد اشاره شده است، به عبارت دیگر به تأثیر ویژگی‌های روان‌شناختی افراد بر عملکرد آنها اشاره شده است.

۴. **گزینه ۴** پاسخ‌های ارائه شده به پرسش‌های روان‌شناسی زمانی با ارزش هستند که دقیق و معتبر؛ یعنی علمی باشند.

۵. **گزینه ۳** ما می‌دانیم که روان‌شناسی علمی، پدیده‌های روان‌شناختی را مورد بررسی قرار می‌دهد. گزینه «۲» به رویکردها اشاره دارد که در کتاب درسی به آن اشاره نشده است. پس آن را نادیده می‌گیریم. گزینه‌های «۱» و «۴» به موضوع یکسان اشاره دارند، به طوری که اگر یکی از این گزینه‌ها درست باشد، دیگری نیز درست خواهد بود. اما از آنجا که یک سؤال نمی‌تواند دو گزینه درست داشته باشد، هر دوی آنها را حذف می‌کنیم و تنها گزینه «۳» باقی می‌ماند.

۶. **گزینه ۴** هر چند در کتاب درسی به‌طور روشن به موضوع مورد پرسش در این سؤال اشاره نشده است، اما در صفحه ۹ کتاب درسی، بیان فایده مطالعه روان‌شناسی، به عنوان یکی از موضوعاتی مطرح شده که شما باید آن را بدانید. یکی از فوائد مطالعه روان‌شناسی که در کتاب درسی به آن اشاره شده، کسب توانایی برای ارزیابی صحت پاسخ‌های ارائه شده به پرسش‌های روان‌شناسی است. گزینه «۱» اساساً نادرست است؛ چون ما نمی‌توانیم بر اعتبار یک روش نسبت به روش‌های دیگر صحت بگذاریم. گزینه «۲» نیز نادرست است؛ چون مطالعه روان‌شناسی به شناخت ما از افراد مختلف کمک نمی‌کند؛ بلکه باعث می‌شود نسبت به چگونگی نگرش و واکنش‌های خود و دیگران آگاهی یابیم. گزینه «۳» متن سؤال را نقض می‌کند، پس نادرست است. اما مطابق با گزینه «۴»، مطالعه روان‌شناسی به ما کمک می‌کند تا بتوانیم اعتبار ادعاهایی را که در پاسخ به پرسش‌های روان‌شناسی مطرح می‌شود، ارزیابی کنیم.

(صفحه ۱۱ کتاب درسی)

۷. **گزینه ۲** اگر به جای واژه «ادعا» به واژه «پاسخ» اشاره می‌شد، فوراً متوجه می‌شویم که روش‌های بررسی درستی یا نادرستی پاسخ‌های ارائه شده به پرسش‌های روان‌شناسی مورد سؤال است. حذف گزینه‌های «۱»، «۳» و «۴» در این سؤال، کار چندان دشواری نیست، چون هیچ اشاره‌ای به روش‌های بررسی درستی یا نادرستی پاسخ‌های ارائه شده به پرسش‌های روان‌شناسی ندارند. اما منظور از «فراهم آوردن شواهد علمی و بررسی تجربی آن» که در گزینه «۲» به آن اشاره شده، استفاده از روش علمی و آزمون ادعای مورد نظر است که از این طریق، صحت آن مورد بررسی قرار می‌گیرد.

(صفحه ۱۱ کتاب درسی)

۱۷۴. **گزینه ۳** عبارت کلیدی در این پرسش، «اخذ اطلاعات عمیق» است. از کدام روش برای اخذ اطلاعات عمیق استفاده می‌شود؟ پاسخ، روش مصاحبه بدون ساختار است که یکی از انواع مصاحبه است. (صفحه ۲۷ و ۲۹ کتاب درسی)

۱۷۵. **گزینه ۱** زمانی از مصاحبه بدون ساختار استفاده می‌شود که امکان پرسیدن مستقیم یک موضوع جود نداشته باشد. (صفحه ۲۹ کتاب درسی)

۱۷۶. **گزینه ۲** هدایت فرد شرکت کننده در پژوهش به موضوع اصلی، نیازمند مواجهه بین فردی است، یعنی ارتباطی شبیه به گفتگو که پژوهشگر در آن سؤال می‌پرسد و فرد شرکت کننده در پژوهش، به پرسش‌ها پاسخ می‌دهد. با این توضیح متوجه شدیم که پاسخ این پرسش، مصاحبه است، اما کدامیک از انواع آن؟ هدایت فرد مصاحبه‌شونده به سمت پاسخ‌های مورد نظر یا موضوع اصلی پژوهش، در مصاحبه بدون ساختار صورت می‌گیرد. (صفحه ۲۷ و ۲۹ کتاب درسی)

۱۷۷. **گزینه ۳** در مصاحبه بدون ساختار، فرد به سمت پاسخ مورد نظر هدایت می‌شود و در مصاحبه کاملاً ساختار یافته، با جواب بلی یا خیر و یا انتخاب یکی از گزینه‌ها به سؤال پاسخ داده می‌شود. (صفحه ۲۹ کتاب درسی)

۱۷۸. **گزینه ۱** اخذ اطلاعات عمیق ← مصاحبه بدون ساختار جمع‌آوری اطلاعات در همه‌پرسی‌ها ← مصاحبه ساختار یافته (صفحه ۲۹ کتاب درسی)

۱۷۹. **گزینه ۴** کدامیک از روش‌های جمع‌آوری اطلاعات، دقیقاً آن چیزی را اندازه می‌گیرد که برای آن ساخته شده است؟ پاسخ، آزمون است که در گزینه «۴» به ویژگی آن اشاره شده است. (صفحه ۲۹ کتاب درسی)

۱۸۰. **گزینه ۴** واژه کلیدی که در این پرسش باید به آن دقت کنیم، واژه «اندازه‌گیری» است. کمی کردن و اندازه‌گیری ویژگی‌های روان‌شناختی، با استفاده از آزمون‌ها امکان‌پذیر است. منظور از مصاحبه کیفی، مصاحبه بدون ساختار است. (صفحه ۲۹ کتاب درسی)

۱۸۱. **گزینه ۲** رعایت احتیاط هنگام استفاده از نتایج، ویژگی پرسش‌نامه و کمی کردن ویژگی‌های روان‌شناختی، ویژگی آزمون است. (صفحه ۲۸ و ۲۹ کتاب درسی)

۱۸۲. **گزینه ۴** در صورتی که یک آزمون به‌طور دقیق ساخته شده باشد، پدیده‌ها را به‌طور دقیق اندازه می‌گیرد و نمرات حاصل از اجرای متعدد آن آزمون بر روی یک فرد، یکسان یا تقریباً یکسان خواهد بود. (صفحه ۲۹ کتاب درسی)

۱۸۳. **گزینه ۳** اگر در گزینه «۳»، «بدون همراهی» تبدیل شود به «با همراهی» درست خواهد بود. (صفحه ۲۹ کتاب درسی)

۱۸۴. **گزینه ۴** در صورتی که یک آزمون به‌طور دقیق ساخته شده باشد، مانند ابزارهای دقیق اندازه‌گیری وزن (ترازو) پدیده‌ها را به‌طور دقیق اندازه می‌گیرد و نمرات حاصل از اجرای متعدد آن، یکسان است. (صفحه ۲۹ کتاب درسی)

درس ۲

۱۸۵. **گزینه ۳** نکته کلیدی در این پرسش، عبارت «آمادگی داشتن برای ... اعم از آمادگی فیزیکی و روانی» است که در روند رشد انسان ظاهر می‌شود، پس توسط روان‌شناسان رشد مورد مطالعه قرار می‌گیرد. (صفحه ۳۶ و ۳۷ کتاب درسی)

۱۸۶. **گزینه ۱** شناسایی و پیش‌بینی تغییرات افراد در طول زندگی آنها توسط روان‌شناسان رشد مورد بررسی قرار می‌گیرد. (صفحه ۳۷ کتاب درسی)

۱۸۷. **گزینه ۴** گزینه «۴» در روان‌شناسی سلامت مطرح است. اما در گزینه‌های «۱»، «۲» و «۳» به موضوعاتی اشاره شده که در حیطه روان‌شناسی رشد بررسی می‌شود. (صفحه ۳۶ و ۳۷ و ۱۹۱ کتاب درسی)

۱۶۳. **گزینه ۳** ویژگی روش مشاهده این است که اولاً، اطلاعات جمع‌آوری شده در آن مربوط به الگوهای رفتاری است و دوماً، در روش مشاهده، متغیر تغییر داده نمی‌شود و اطلاعات صرفاً مشاهده و ثبت می‌شود. این ویژگی‌های در مورد گزینه‌های «۱»، «۲» و «۴» صادق است، اما در گزینه «۳» به روش جمع‌آوری اطلاعات اشاره نشده، بلکه به روشی که برای انجام یک پژوهش به کار می‌رود، اشاره شده که روش آزمایشی است و در آن یک متغیر تغییر داده می‌شود و اثر آن بر متغیر دیگر بررسی می‌شود. (صفحه ۲۷ و ۲۹ کتاب درسی)

۱۶۴. **گزینه ۲** در این تحقیق، مطالعه رفتار در محیط طبیعی خانواده صورت گرفته و اطلاعات، مشاهده و با استفاده از فیلم‌برداری ثبت شده است. پس از روش مشاهده استفاده شده است. (صفحه ۲۷ و ۲۹ کتاب درسی)

۱۶۵. **گزینه ۳** پرسش‌نامه به صورت‌های مختلف نمره‌گذاری می‌شود. (صفحه ۲۸ و ۲۹ کتاب درسی)

۱۶۶. **گزینه ۴** در صورت عدم امکان استفاده از مشاهده، از روش پرسش‌نامه استفاده می‌شود که باید دقیق و معتبر باشد و از نتایج آن با احتیاط استفاده شود. (صفحه ۲۸ و ۲۹ کتاب درسی)

۱۶۷. **گزینه ۲** ما می‌دانیم که بین پرسش‌نامه و مصاحبه کاملاً ساختار یافته شباهت وجود دارد. گزینه‌ها را بررسی می‌کنیم تا ببینیم کدامیک به ویژگی مصاحبه کاملاً ساختار یافته اشاره شده است. در گزینه «۱» به ویژگی مصاحبه بدون ساختار، در گزینه «۲» به مصاحبه کاملاً ساختار یافته، در گزینه «۳» به ویژگی مشاهده و در گزینه «۴» به ویژگی آزمون‌ها اشاره شده است. (صفحه ۲۷ و ۲۹ کتاب درسی)

۱۶۸. **گزینه ۱** مواجهه بین فردی، به معنی دو طرفه بودن آن است که تنها در مصاحبه اتفاق می‌افتد. (صفحه ۲۷ و ۲۹ کتاب درسی)

۱۶۹. **گزینه ۱** عبارت کلیدی در این سؤال، «پرسیدن سؤال‌های مشخص در مورد تجربه نشانه‌های بیماری از افراد شرکت کننده در پژوهش» است. این ویژگی مربوط به روش‌های پرسش‌نامه و مصاحبه است که در آنها از خود افراد در مورد رفتار، افکار و تجاربشان سؤال می‌شود، با این تفاوت که در پرسش‌نامه به صورت مکتوب و در مصاحبه به صورت شفاهی انجام می‌شود. (صفحه ۲۷ و ۲۹ کتاب درسی)

۱۷۰. **گزینه ۳** دو نکته کلیدی در این پرسش، این است که: ۱- این روش دارای انواع است و ۲- تعیین اینکه کدامیک از آنها در پژوهش به کار برود، به نوع موقعیت بستگی دارد. این دو ویژگی، در مورد کدام روش گردآوری اطلاعات صدق می‌کند؟ پاسخ، روش مصاحبه است که در گزینه «۳» به آن اشاره شده است. (صفحه ۲۷ و ۲۹ کتاب درسی)

۱۷۱. **گزینه ۲** شما حتماً شاهد مراجعه مأمورین سرشماری به درب منزلتان بوده‌اید. جمع‌آوری اطلاعات در سرشماری به صورت گفتگوی دوجانبه بین مأمور سرشماری و افراد است و در آن پرسش‌های مشخص و یکسانی از همه افراد سؤال می‌شود و پاسخ آنها توسط مأمورین سرشماری ثبت می‌شود. در همه‌پرسی معمولاً از کدام روش استفاده می‌شود؟ در سرشماری نیز از همان استفاده می‌شود. (صفحه ۲۷ و ۲۹ کتاب درسی)

۱۷۲. **گزینه ۴** در مصاحبه نظام‌دار، پرسش‌ها به صورت مستقیم سؤال نمی‌شود، پس در این مرحله، گزینه «۲» و «۳» را رد می‌کنیم. سؤال کردن از خود فرد درباره رفتار و افکار او، هم ویژگی پرسش‌نامه و هم ویژگی انواع مصاحبه است. اما سازماندهی پرسش بعدی، پس از شنیدن پاسخ سؤال قبلی، ویژگی مصاحبه است، نه پرسش‌نامه. (صفحه ۲۸ و ۲۹ کتاب درسی)

۱۷۳. **گزینه ۴** گزینه «۴» در مورد مصاحبه بدون ساختار درست است. (صفحه ۲۸ و ۲۹ کتاب درسی)

۱۸۸. **گزینه ۳** تغییرات رشد انسان، از زمان انعقاد نطفه تا هنگام مرگ مورد بررسی قرار می‌گیرد. (صفحه ۳۷ کتاب درسی)
۱۸۹. **گزینه ۴** روان‌شناسان رشد تغییرات رشد را به جنبه‌های مختلف تقسیم می‌کنند تا بهتر بتوانند این تغییرات را شناسایی و پیش‌بینی کنند. (صفحه ۳۷ کتاب درسی)
۱۹۰. **گزینه ۴** انجام کارهای نوع‌دوستانه ← رفتار ارزشی است ← رشد اخلاقی
رابط و همکاری ← در ارتباط با دیگران است ← رشد اجتماعی (صفحه ۳۷ کتاب درسی)
۱۹۱. **گزینه ۲** استقلال یافتن ← مستقل شدن از دیگران ← رشد اجتماعی
تصمیم‌گرفتن ← فرایند ذهنی است ← رشد شناختی (صفحه ۳۷ کتاب درسی)
۱۹۲. **گزینه ۱** روابط با همسالان ← رشد اجتماعی / کم‌حوصله بودن ← مربوط به احساسات و رشد هیجانی است. / حل مسئله ← رشد شناختی (صفحه ۳۷ کتاب درسی)
۱۹۳. **گزینه ۳** هوش و خلاقیت ← رشد شناختی / رفتار عادلانه ← رفتار ارزشی است ← رشد اخلاقی / پردازش اطلاعات ← رشد شناختی (صفحه ۳۷ کتاب درسی)
۱۹۴. **گزینه ۳** رعایت حقوق دیگران ← رفتار ارزشی است ← رشد اخلاقی / رشد ابعاد بدن ← رشد جسمانی / ابراز خشم ← رشد هیجانی (صفحه ۳۷ کتاب درسی)
۱۹۵. **گزینه ۳** تغییراتی که در طول دوره زندگی افراد رخ می‌دهد، هم معلول عوامل وراثتی و هم معلول عوامل محیطی است؛ به عبارت دیگر، بروز تغییرات رشد محصول تعامل عوامل محیطی و وراثتی است. (صفحه ۳۸ کتاب درسی)
۱۹۶. **گزینه ۲** تغییرات رشد هم تحت تأثیر عوامل محیطی و هم تحت تأثیر عوامل وراثتی است. بنابراین، تفاوت‌های رشد افراد تحت تأثیر هر دوی این عوامل بررسی می‌شود. درگزینه «۱» تنها به عامل محیطی و در گزینه‌های «۳» و «۴» تنها به عامل وراثتی اشاره شده است. اما در گزینه «۲» به هر دو عامل؛ یعنی به محیط و وراثت اشاره شده است. (صفحه ۳۸ کتاب درسی)
۱۹۷. **گزینه ۱** در نظر گرفتن خصوصیات به عنوان ویژگی ثابتی که از ابتدای تشکیل نطفه، به‌وجود آمده است ← عامل وراثت
عواملی مثل تغذیه و ورزش مناسب ← عوامل محیطی (صفحه ۳۸ کتاب درسی)
۱۹۸. **گزینه ۱** در بیت اول به نقش وراثت (گرگ بودن گرگ) تأکید شده که عامل محیطی (بزرگ شدن با آدمی) آن را تغییر نمی‌دهد. در بیت دوم، «همنشینی با بدن» (عامل محیطی) موجب تغییر شده، پس بر نقش عامل محیطی تأکید دارد. (صفحه ۳۸ و ۳۹ کتاب درسی)
۱۹۹. **گزینه ۳** در بیت اول به «تأثیر همنشین» (عامل محیطی) اشاره شده، پس بر نقش عامل محیطی تأکید دارد. بیت دوم پند و اندرز (عامل محیط) را بی‌تأثیر می‌داند و بر اهمیت نقش وراثت تأکید دارد. (صفحه ۳۸ و ۳۹ کتاب درسی)
۲۰۰. **گزینه ۲** در بیت اول محیط یکسان است، ولی با توجه به استعداد ذاتی، تأثیر متفاوتی دارد، پس بر عامل وراثت تأکید دارد. «بنیاد بد» در بیت دوم، به عنوان استعداد ذاتی قلمداد شده که محیط بر آن تأثیر ندارد، پس بر نقش وراثت تأکید دارد. (صفحه ۳۸ و ۳۹ کتاب درسی)
۲۰۱. **گزینه ۴** این ابیات مؤید تأثیر همنشین (عامل محیطی) بر رشد است. (صفحه ۳۸ و ۳۹ کتاب درسی)
۲۰۲. **گزینه ۲** در بیت اول به تأثیر عامل محیطی بر رشد تأکید شده است؛ چون مردم شدن سگ تحت تأثیر معاشرت با نیکان، بیانگر تأثیر عامل محیطی بر رشد است. در بیت دوم، نسبت به عاقبت بد هشدار می‌دهد و آن را تحت تأثیر همنشین بد (محیط) می‌داند؛ پس بر نقش عامل محیطی تأکید دارد. (صفحه ۳۸ و ۳۹ کتاب درسی)
۲۰۳. **گزینه ۴** در بیت اول به تأثیر همنشین بد اشاره شده و تأکید می‌کند که از او خوبی یاد نمی‌گیریم؛ پس بر نقش عامل محیطی تأکید دارد. در بیت دوم به تأثیر همنشین (دیو) بر تغییر فرشته اشاره دارد؛ پس بر نقش عامل محیطی تأکید دارد. (صفحه ۳۸ و ۳۹ کتاب درسی)
۲۰۴. **گزینه ۳** بیت اول: به ایجاد تغییر در اثر همنشینی با بدان اشاره دارد؛ پس بر تأثیر عامل محیطی تأکید دارد. بیت دوم به استعداد ذاتی تأکید دارد که عامل محیطی در آن بی‌تأثیر است؛ پس بر نقش وراثت تأکید دارد. (صفحه ۳۸ و ۳۹ کتاب درسی)
۲۰۵. **گزینه ۲** این بیت به استعداد ذاتی، یعنی اصل اشاره دارد و به تأثیر آن بر تربیت (رشد) تأکید می‌کند. (صفحه ۳۸ و ۳۹ کتاب درسی)
۲۰۶. **گزینه ۴** در بیت اول، بر دستیابی به دانایی، تحت تأثیر پرسیدن و یادگیری (عامل محیطی) اشاره شده، پس بر نقش عامل محیطی تأکید دارد. در بیت دوم، عامل وراثتی را در صورتی مؤثر می‌داند که عامل محیطی با آن همراه باشد؛ پس بر نقش وراثت و محیط تأکید دارد. (صفحه ۳۸ و ۳۹ کتاب درسی)
۲۰۷. **گزینه ۴** بد گوهر بودن در بیت اول به عنوان استعداد ذاتی در نظر گرفته شده که عامل محیطی (صیقل دادن) بر آن تأثیر ندارد؛ پس به تأثیر عامل وراثت تأکید دارد. در بیت دوم نیز به استعداد ذاتی تأکید شده که عامل محیطی در آن اثر ندارد، پس بر نقش وراثت تأکید دارد. (صفحه ۳۸ و ۳۹ کتاب درسی)
۲۰۸. **گزینه ۱** در مصرع اول بیت اول، به پاک کردن زنگ از آینه و ایجاد تغییر در آن اشاره شده، پس مؤید تأثیر عامل محیطی است. در مصرع دوم بیت اول، به تغییر ناپذیر بودن اصل و ذات سنگ اشاره شده، پس بر تأثیر وراثت تأکید دارد. در بیت دوم، به شیرینی شکر، به عنوان خاصیت ذاتی شکر اشاره شده؛ پس بر وراثت تأکید دارد. (صفحه ۳۸ و ۳۹ کتاب درسی)
۲۰۹. **گزینه ۴** به کافی نبودن استعداد ذاتی و برخورداری از تربیت اشاره دارد و این دو را لازم و ملزوم هم می‌داند؛ پس بر تعامل عامل محیطی و عامل وراثتی اشاره دارد. (صفحه ۴۰ کتاب درسی)
۲۱۰. **گزینه ۲** دوقلوهای یکسان از یک تخمک به‌وجود می‌آیند؛ نه دو تخمک. (صفحه ۴۰ کتاب درسی)
۲۱۱. **گزینه ۳** شباهت همه انسان‌ها در برخی از ویژگی‌ها نمی‌تواند ناشی از تأثیر محیط باشد؛ چون همه انسان‌ها در محیط‌های مشابه زندگی نمی‌کنند و علاوه بر این، تجاربی که انسان‌های مختلف در محیط مشابه کسب می‌کنند، با یکدیگر متفاوت است. با این توضیح، گزینه‌های «۱»، «۲» و «۴» را که به عامل محیطی اشاره دارند، حذف می‌کنیم. اما برخی از ویژگی‌ها در همه ما انسان‌ها مشترک است که ناشی از وجود برخی مواد ژنتیکی مشترک در برنامه رشد طبیعی همه ما است. (صفحه ۴۰ و ۴۱ کتاب درسی)
۲۱۲. **گزینه ۲** انسان‌های مختلف در محیط‌های مختلفی زندگی می‌کنند و محیط همه آنها یکسان نیست؛ پس شباهت آنها در جنبه‌های مختلف رشد به معنی تأثیر وراثت در آن است. (صفحه ۴۰ و ۴۱ کتاب درسی)
۲۱۳. **گزینه ۳** شباهت اعضای یک خانواده که در محیط‌های متفاوت زندگی می‌کنند، نقش تأثیر عامل وراثت بر شباهت آنها را آشکار می‌سازد. (صفحه ۴۰ و ۴۱ کتاب درسی)